

33. Shils E.A. Ideology and civility: On the politics of the intellectual / E.A. Shils // *Sewanee Review*. – 66. – 1958. – Pp. 450–480.
 34. Triandis H.C. Culture and Social Behavior / H.C. Triandis.
 35. Tedin K.L. Political ideology and the vote / K.L. Tedin // *Research in Micropolitics*, 2. – 1987. – P. 63.

36. Will G. Conservative psychosis / G. Will. Retrieved from <http://www.townhall.com/opinion/columns/georgewill/2003/08/10/161039.html> (2003, August 10).
 37. The psychology of conservatism / Ed. by G.D. Wilson. – London : Academic Press, 1973.

Надійшла до редколегії 22.02.16

Александр Иваскевич, студ.
 Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев

ИДЕОЛОГИЯ КАК ФАКТОР ТРАНСФОРМАЦИИ ЭТНИЧЕСКОГО МИРОВОЗЗРЕНИЯ ЛИЧНОСТИ

Динамические и противоречивые события современности, являющиеся результатом кризиса глобализации и возрождения мировых идеологий, требуют поиска качественно новых практических способов их решения. В современной политической психологии наряду с проблемами политического лидерства, руководства, психологии терроризма, мотивации и формирования убеждений, приема политических решений, нерешенной остается проблема идеологического обеспечения общественно-политической жизни в разных геополитических измерениях.

В данном исследовании проведено определение этнокультурных измерений мировоззрения украинцев, что позволяет определить, динамику изменений системы ценностей и их связь с полиидеологическим влиянием различных факторов украинского политического пространства. Была выявлена высокая степень индивидуальности, контекстуальности, маскулинности, а также обнаружено особую дистанцию власти, характеризующуюся отсутствием доверия к органам власти и негативным отношением к ней. Подобная акцентуация может быть связана с постоянной угрозой целостности Украины как государства и украинскому этническому мировоззрению, которая существует на протяжении всего существования Украины и с кризисом, который имеет место в Украине.

Согласно этому исследованию возможным становится формирование государственной идеологии и механизмов ее внедрения. По результатам этого исследования можно рассмотреть карту этнического мировоззрения украинцев, которая объясняет социальные процессы происходящие внутри украинского общества.

Ключевые слова: мировоззрение, идеология, этнопсихологические измерения.

Oleksander Ivaskevych, student
 Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

IDEOLOGY AS A FACTOR OF PERSONAL ETHNIC WORLDVIEW TRANSFORMATION

This study determined the ethno-cultural dimensions of Ukrainians worldview that allows forecasting the dynamic changes in value systems and their connections with the ideological influence of various actors on Ukrainian political space. There have been marked the high level of individuality, tolerance for uncertainty, contextuality, masculinity and identify specific distance of power, characterized by lack of trust in the political authorities and negative attitude to them. This accentuation may be associated with the constant threat of integrity of Ukraine as a state, which exists throughout the existence of Ukraine, and Ukrainian ethnic worldview and can be related to the crisis taking place in Ukraine.

According to this study, it is possible to form the national ideology and mechanisms of its implementation. The map of Ukrainian ethnic worldview that can explain the social processes taking place in Ukrainian society should be used in order to forecast the implementation influence of ideology.

Dynamic and controversial events of the modern world is the result of the crisis of globalization and the revival of world ideologies that require finding a qualitatively new practical ways to solve them. In the current political psychology, along with the problems of political leadership, management, psychology of terrorism, motivation and formation of beliefs, making political decisions remain unresolved the issue of ideological support in socio-political life of various geopolitical dimensions.

Keywords: worldview, ideology, ethnopsychological dimensions.

УДК:159.923

Таїса Кириленко, канд. психол. наук, доц.
 Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ
 Софія Павельчук, асп.
 Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ОСОБЛИВОСТІ СУБ'ЄКТИВНИХ ЧИННИКІВ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ЗАЛЕЖНО ВІД СПЕЦИФІКИ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В статті окреслено результати емпіричного дослідження самореалізації особистості та її детермінант. Описані особливості самореалізації особистості в залежності від специфіки туристичної діяльності та рівня залучення у таку діяльність. Представлений аналіз детермінант самореалізації особистості в туристичній діяльності: емоційного інтелекту, ригідності, самооцінки, локусу контролю та п'яти факторів особистості.

Ключові слова: самореалізація особистості, психологічні детермінанти, туристична діяльність.

Проблема самоактуалізації особистості в психології є актуальною як в теоретичному аспекті (зміст, визначення поняття, тощо), так і в практичному (чинники, умови самореалізації в різних видах діяльності особистості, тощо). Особливо важливим в практичному плані є вивчення проявів самореалізації в конкретній діяльності, яку обирає особистість і яка сприяє самореалізації. Пошук особистістю такої діяльності, вибір її, розкриття чинників пошуку і вибору, розширення видів діяльності – це є питання, відповідь на які необхідна для психологічних бесід, психологічної допомоги особистості в її розвитку, зростанні. Одним із видів діяльності, що останнім часом стала предметом психологічного дослідження, є туристична діяльність. Саме в ній розвивається особистість, яка подорожує. Фактори, які пов'язані та які можуть впливати на самореалізацію особистості, яка подорожує, і є предметом нашого дослідження.

Мета дослідження – виявити особливості детермінант самореалізації особистості залежно від специфіки туристичної діяльності.

Проблему дослідження самореалізації особистості може бути віднесено до числа найскладніших психологічних питань. Будучи проблемою полідисциплінарною, тобто такою, що має свій характерний образ у філософії, культурології, соціології, етиці тощо, вона зі значними труднощами об'єктивується саме як психологічна. Пов'язано це з тим, що зовсім не так просто визначити самореалізацію в якості предмета саме психологічного дослідження. До сьогодні, в психологічній літературі зустрічається різноаспектність у визначенні самореалізації. Твердження, що метою самореалізації, її результатом є сам факт реалізації людиною своїх потенцій (інтелектуальних, творчих, духовних тощо), також не є достатньо вичерпним.

Л.А. Коростильова (1996) пропонує таке визначення: "Самореалізація – це здійснення можливостей розвитку "Я" за допомогою власних зусиль, співтворчості, спільної діяльності з іншими людьми (близьким і далеким оточенням), соціумом і світовим цілом" [2]. Інший наголос у визначенні самореалізації підкреслюється у такій тезі: "Самореалізація – сукупність інструментально-стильових та мотиваційно-смыслових характеристик, які забезпечують постійність прагнень та готовності до самовираження особистості в різних сферах життєдіяльності в процесі онтогенезу", – таке трактування поняття належить С.І. Кудінову (2007) [3]. Саме в цьому визначенні більш чітко наголошується на характеристиках, в яких проявляється самореалізація, і способах її забезпечення.

Розвиваючи уявлення про людину як відкриту самоорганізовану психологічну систему, можна припустити, що самореалізація особистості забезпечується системою детермінацією.

За точкою зору В.Є. Ключко (2005), дослідника антропологічної психології, особистість є самоорганізованою та саморозвиваючою відкритою системою. Він пропонує модель ментального простору особистості, суттєвими характеристиками якої є континууми "інтернальність–екстернальність" та "ригідність–флексибільність". Ці характеристики забезпечують таку інтегральну властивість людини, як ступінь відкритості її в світ, здатність не просто адаптуватись, а творити своє життя, здійснювати його активно та творчо. Звідси, стосовно туризму, людина, яка добровільно приймає рішення про туристичну подорож, поїздки, керуючись при цьому іншими мотивами, аніж просто збереження життя, дозволяє розглядати це рішення як один із варіантів (само)розвитку людини в якості складної саморганізованої системи [1].

Досліджуючи психологічні характеристики особистості, яка включена в туристичну діяльність, А.В. Черданцева виокремлює психологічні особливості мандрівників, використовуючи модель ментального простору особистості В.Є. Ключко, і висуває гіпотезу про відмінність в прояві параметрів "інтернальність–екстернальність" та "ригідність–флексибільність" у людей з різним рівнем залучення в туризм. А саме гіпотезу про те що, параметри ментального простору особистості, що відповідають за відкритість психологічної системи людини у світ, мають специфічні особливості у груп людей з різною мірою залучення в туристичну діяльність [4].

Проте виокремлення даних характеристик не є достатнім для виявлення особливостей самореалізації особистості в туристичній діяльності, зокрема її детермінант. В межах нашого дослідження психологічних детермінант самореалізації особистості в туристичній діяльності, в ході проведення попереднього збору емпі-

ричних даних проведено опитування на предмет цілей подорожей. Було отримано такі відповіді: для відпочинку; задовольнити навчальні, пізнавальні та спортивні потреби; здобувати нові враження, емоції; здійснення мрії; розвиток; пізнання нових країн та культур; розвиток впевненості в собі; пригоди; єднання з природою; спробувати себе в новій ролі; змінити звичний спосіб життя; реалізація себе; спробувати свої можливості; розвиток особистості; пізнати себе; розширення світосприйняття; нові знайомства, обмін досвідом; духовне збагачення; прагнення спробувати щось нове; спілкування з людьми іншої культури та мови; відчувати себе частинкою світу; набратись натхнення тощо.

Нами була проведена систематизація відповідей про мету подорожей. Визначено наступні категорії відповідей: 1) подорожі як відпочинку, джерело натхнення; 2) подорожі як спосіб реалізації та розвитку себе як особистості; 3) подорожі як спосіб пізнання світу та себе в цьому світі; 4) подорожі з метою занурення в іншу культуру, що дозволяє побачити їх психологічний зміст; 5) подорожі як духовне збагачення. Аналізуючи отримані результати опитування, нами зроблено висновок, що подорожі виступають способом розвитку, реалізації себе як особистості, що може бути пов'язано, крім мотиваційно-цілевих, з індивідуально-особистісними особливостями як детермінантами самореалізації. Це може проявлятися в різних формах залежно від особливостей особистості, які в свою чергу можуть розглядатись в якості психологічних детермінант самореалізації особистості. Ми припускаємо існування типології самореалізації особистості, яка подорожує, що проявляється в специфіці поєднання чинників та умов здійснення самореалізації. Виявлена типологія може слугувати для надання консультативної допомоги підбору подорожі та індивідуальної ефективності подорожей, що вибираються.

На основі отриманих даних та розглядаючи особистість як самоорганізовану та відкриту систему, а самореалізацію як таку, що забезпечується системою детермінацією, нами запропоновано модель вивчення психологічних детермінант самореалізації особистості в умовах туристичної діяльності. Модель включає чотири блоки:

- блок самореалізації особистості, яка подорожує;
- блок суб'єктивних та об'єктивних чинників (детермінант) самореалізації;
- блок умов здійснення туристичної діяльності;
- блок прояву індивідуальних відмінностей самореалізації як специфіки поєднання чинників самореалізації та умов здійснення туристичної діяльності.

Операційно модель емпіричного дослідження представлена наступним чином (див. рис. 1).

Рис. 1. Схема дослідження психологічних детермінант самореалізації особистості

Психологічні детермінанти (чинники), такі як емоційний інтелект, особистісні властивості (екстраверсія, прихильність, самоконтроль, емоційна стійкість, ек-

пресивність), а також ригідність, локус контролю, самооцінка мають певний зв'язок з самореалізацією особистості залежно від індивідуальних відмінностей подоро-

жуючих (за віком, за статтю, за освітою) та в залежності від умов здійснення подорожі, тобто від рівня залучення в туристичну діяльність, часових рамок включення в туристичну діяльність, вид подорожей та спосіб планування подорожей.

З метою дослідження особливостей психологічних детермінант самореалізації особистості в туристичній діяльності нами було проведено емпіричне дослідження, в якому взяли участь 220 осіб. Для дослідження самореалізації особистості було використано методику "Тест самоактуалізації" Шострома. Для визначення суб'єктивних чинників самореалізації було використано методики "Опитувальник емоційного інтелекту" (Емін) Д.В. Люсіна, "Опитувальник рівня суб'єктивного контролю" Дж. Роттера, шкалу "Ригідність" опитувальника ММРІ, п'ятифакторний особистісний опитувальник "Велика п'ятірка" та шкалу "Моя самооцінка" (авторська розробка).

Досліджуваних було поділено на такі категорії:

- 1) за статтю,
- 2) віком;
- 3) за діяльністю, яка сприяє їх самореалізації:
 - а) професійна; б) навчальна; в) туристична (подорожі);
- 4) за рівнем залучення в туризм: а) подорожую рідко (1 раз на рік); б) подорожую час від часу (2-3 рази на рік); в) подорожую часто, подорожі і туризм – невід'ємна частина мого життя; г) моя професія (робота) пов'язана з подорожами;
- 5) за часовими рамками включеності в туристичну діяльність: а) від 1-2 років; б) від 2-5 років; в) більше 5 років. Також уточнювалось який вид подорожей переважає досліджуваних: а) культурно-пізнавальний; б) спортивно-оздоровчий; в) гірський туризм; г) пригодницький туризм (автостоп, незаплановані маршрути); д) подорожі, що пов'язані з роботою; і) способи планування подорожі: а) користуюсь послугами туроператора; б) планую подорож самостійно; в) частково залучаю друзів або рідних.

Розглянемо показники самоактуалізації для всієї вибірки подорожуючих. Найвищий рівень самоактуалізації виявився в осіб, що належать до групи людей, для яких подорожі є частиною роботи (професійної діяльності), а також до групи, для якої подорожі є невід'ємною частиною життя. Тобто, в туристичній діяльності особистість прагне до самореалізації, зростання і розвитку, здійснення наявних бажань, знань, вмінь та здібностей.

Слід також відмітити, що виражені прояви самореалізації пов'язуються з поняттям "компетентність в часі" та "опора на себе". Особистість з високим рівнем самореалізації є найбільш компетентною в часі, вона має справу з життям повністю в теперішньому часі, хоча використовує і минуле, щоб надати теперішньому більше сенсу. Люди, які подорожують, частіше за інших схильні перебувати в стані "тут і тепер", потрапляючи в незнайомі місця та спілкуючись з людьми на різних мовах світу, їм доводиться приймати швидкі рішення і вирішувати завдання, підготуватись до яких наперед не було можливості. Самореалізована особистість має тенденцію бути більш незалежною в своїй орієнтації, як на внутрішнє керівництво, так і на керівництво з боку інших, вона володіє більшою опорою на себе, більшою незалежністю від інших людей.

Розглядаючи подорожуючих, які займаються туристичною діяльністю в руслі професії, або в контексті того, що туристична діяльність є невід'ємною частиною їхнього життя, варто зазначити, що опора на себе, на власні сили, знання, є важливою характеристикою їхньої особистості, оскільки такі люди часто бувають в ситуації незнайомої місцевості і незнайомих людей навколо, коли вони усвідомлюють, що крім них особисто, сподіватись на допомогу чи пораду більше немає від кого; в даному контексті важливо також згадати про мовний бар'єр. Незалежність (свобода) від інших людей є характерною рисою людей, які подорожують, вони ставляться до відносин з іншими людьми з легкістю, не прив'язуючись до них і не створюючи залежних стосунків.

Також простежується поєднання частоти подорожей і рівня самоактуалізації – чим частіше людина подорожує, тим вищий рівень її самоактуалізації. Більш самоактуалізованими є особи, які подорожують впродовж довшого часу: у тих, хто подорожує 1-2 роки, середній бал за загальною шкалою самоактуалізації дорівнює 45,9 балів (межа статистичної норми за дослідженнями Шострома), а для тих хто подорожує довше 5 років – 49,7 балів.

Закономірність залежності частоти туризму і високого балу самоактуалізації простежується майже за усіма складовими самоактуалізації. Цікавим є те, що найбільший показник серед усіх шкал і для усіх груп подорожуючих отримано за шкалою самоповаги для групи, які вважають туризм невід'ємною частиною свого життя – 65,4 балів. Дана шкала діагностує здатність суб'єктів цінувати свої достоїнства, позитивні властивості характеру та поважати себе за них. Поряд за балами знаходяться також і ті, хто подорожує зв'язку з професійною діяльністю – 63,9. Для останньої категорії також властиве повне розуміння і прийняття власних цінностей – показник за шкалою ціннісних орієнтацій для цієї групи дорівнює 62,1 балів, що є достатньо виразним. Вони гнучкі в реалізації своїх цінностей в поведінці, взаємодії з оточуючими людьми, здатні швидко та адекватно реагувати на ситуацію, що змінюється.

Низькі показники самоактуалізації за різними шкалами притаманні групі досліджуваних, для яких важливою діяльністю, що сприяє самореалізації, є навчальна, а також тим, хто рідко подорожує. Наприклад, за шкалою "орієнтація в часі" загальне середнє – 35,9 – для тих, хто навчається, та 37,7 – для тих, хто рідко подорожує.

За опитувальником самооцінки найбільш високі та адекватні показники властиві тим, хто частіше та довше подорожують. Загальне по групі середнє значення самооцінки дорівнює 6,9, при цьому жінкам властива самооцінка дещо нижча, ніж чоловікам (6,6 проти 7,6). Висока самооцінка також властива людям, для яких туризм сприяє самореалізації (7,2), порівняно з тими, для кого на самореалізацію впливає навчальна (6,8), або професійна (6,6) діяльність.

Розглянемо особливості детермінант самореалізації. В табл. 1 представлено результати показників емоційного інтелекту.

Розглянемо перший з чинників (детермінант) самореалізації особистості в туристичній діяльності – емоційний інтелект. Загальне середнє значення по емоційному інтелекту дорівнює 86,2 балів, що свідчить про середній рівень емоційного інтелекту, при цьому високі показники загального емоційного інтелекту (3EI) властиві для осіб, для яких професія пов'язана з туризмом (3EI=96 – високий рівень). Найнижчий показник емоційного інтелекту порівняно з іншими притаманний групі осіб, які нещодавно почали подорожувати (1-2 роки) – 3EI для них дорівнює 81,6, що інтерпретується як середній рівень. Існує закономірність підвищення рівня емоційного інтелекту в залежності від частоти подорожей на рік – від 83,3 балів для групи осіб, які подорожують 1 раз на рік, до 96 балів для людей, які подорожують майже постійно. Також рівень емоційного інтелекту збільшується залежно від досвіду у подорожах: люди, які вже давно займаються туризмом (більше 5 років), мають вищий рівень емоційного інтелекту.

Таблиця 1

Результати дослідження емоційного інтелекту як детермінанти самореалізації особистості в туристичній діяльності

	Категорія	Кіл-ть рес-тів	Шкали емоційного інтелекту									
			MP	МУ	BP	ВУ	BE	MEI	BEI	PE	УЕ	ЗЕI
загальний показник	Середнє по усім	220	25,5	18,9	18,3	13,4	10,1	44,4	41,8	43,8	42,4	86,2
	Середнє по усім жінкам	158	26,1	19,0	18,4	13,0	9,5	45,1	40,9	44,4	41,5	86,0
	Середнє по усім чоловікам	62	24,1	18,5	18,1	14,3	11,7	42,6	44,1	42,2	44,5	86,7
місце, яке займає туризм	а) подорожую рідко (1 раз на рік);	45	25,3	18,3	17,7	11,8	10,2	43,6	39,6	43,0	40,3	83,3
	б) подорожую час від часу (2-3 рази на рік);	100	25,2	18,9	18,0	13,5	9,8	44,0	41,3	43,2	42,1	85,4
	в) подорожую часто, подорожі і туризм – невід'ємна частина мого життя;	63	25,6	19,0	18,5	14,0	10,6	44,6	43,1	44,1	43,6	87,7
	г) моя професія (робота) пов'язана із подорожами.	12	28,6	20,8	21,5	14,8	10,3	49,4	46,6	50,1	45,9	96,0
діял., що сприяє самореалізації	А) професійна;	76	26,2	19,0	18,6	12,8	10,1	45,2	41,5	44,7	42,0	86,7
	Б) навчальна;	45	24,8	18,0	19,1	13,7	10,0	42,8	42,8	44,0	41,7	85,7
	В) туристична (подорожі)	99	25,3	19,2	17,7	13,6	10,2	44,5	41,5	43,0	43,0	86,0
часові рамки	А) від 1 -2 років;	34	25,6	17,7	16,8	12,0	9,5	43,3	38,3	42,4	39,2	81,6
	Б) від 2-5 років;	68	25,2	18,8	18,1	13,1	9,8	43,9	41,0	43,2	41,6	84,9
	В) більше 5 років.	118	25,7	19,3	18,8	13,9	10,5	45,0	43,3	44,5	43,7	88,3

Міжособистісний емоційний інтелект (MEI) більше притаманний жінкам (45,1), а внутрішньоособистісний емоційний інтелект (BEI) – чоловікам (44,1). Високі показники порівняно з іншими категоріями респондентів – як MEI, так і BEI – притаманні особам, для яких туризм пов'язаний із професією (MEI=49,4 – високий рівень, BEI=46,6 – середній рівень). Так само BEI та MEI залежить від часу у туризмі та частоти подорожей на рік: чим частіше людина подорожує, тим вищий у неї MEI та BEI.

Особливості інших суб'єктивних чинників самореалізації особистості в туристичній діяльності представлено у табл. 2.

Ригідність найбільше властива групі осіб, які тільки почали подорожувати. Різниця за шкалою ригідності для чоловіків та жінок не спостерігається, проте помітна тенденція прояву ригідності залежно від часу подорожей. Більш ригідними є люди, які подорожують менше 2 років. Найменше ригідність проявляється у тих, хто вважає туризм невід'ємною частиною свого життя. Цікаво, що люди які

подорожують завдяки професії, є більш ригідними. Також ригідність проявляється у тих, хто навчається і вважає навчання діяльністю, що сприяє самореалізації.

Визначаючи локус-контроль учасників опитування, відмічено, що більшості подорожуючих притаманний внутрішній локус контролю. Найяскравіше це простежується за критерієм частоти туристичної діяльності. Чим частіше людина подорожує, тим сильніше виразність локусу контролю зміщується із екстернального до інтернального. Для тих, хто подорожує рідко, у середньому це співвідношення однакове – 11,2 для обох видів контролю. Для тих, хто подорожує по роботі, співвідношення таке: 8,8 балів у середньому припадає на екстернальний та 14,0 (найвищий результат серед усіх груп) – на інтернальний тип контролю. Залежно від часових рамок подорожування інтернальний локус-контроль знижується з 10,1 до 9,8 балів, а екстернальний майже не змінюється – 12,3 в середньому.

Таблиця 2

Результати дослідження детермінант самореалізації особистості в туристичній діяльності

	Категорія	Кіл-ть рес-тів	Ригідність	Самооцінка	Локус контролю		"Велика п'ятірка"				
					Екстернальність	Інтернальність	Екстраверсія	Прихильність	Самоконтроль	Емоційна стійкість	Експресивність
загальний показник	Середнє по усім	220	10,8	6,9	9,9	12,3	51,8	53,6	52,5	47,7	56,3
	Середнє по усім жінкам	158	10,6	6,6	10,3	12,1	51,9	54,6	52,9	50,6	57,3
	Середнє по усім чоловікам	62	11,2	7,6	9,0	12,9	51,6	51,3	51,5	40,1	53,7
місце, яке займає туризм	а) подорожую рідко (1 раз на рік);	45	11,0	6,5	11,2	11,2	48,1	51,9	53,1	50,7	54,6
	б) подорожую час від часу (2-3 рази на рік);	100	11,5	6,8	10,3	12,0	52,2	54,3	52,8	50,2	57,2
	в) подорожую часто, подорожі і туризм – невід'ємна частина мого життя;	63	9,5	7,1	8,7	13,3	53,0	53,7	50,4	42,7	55,4
	г) моя професія (робота) пов'язана із подорожами.	12	10,6	7,6	8,8	14,0	56,8	54,9	58,6	41,3	59,2
діял., що сприяє самореалізації	А) професійна;	76	10,8	6,6	9,4	12,9	51,9	53,8	54,3	48,7	57,1
	Б) навчальна;	45	11,4	6,8	10,3	12,2	51,4	55,3	54,7	51,8	57,7
	В) туристична (подорожі)	99	10,5	7,2	10,2	11,9	52,0	52,8	50,2	45,0	54,9
часові рамки	А) від 1-2 років;	34	12,2	6,3	10,1	12,6	48,1	52,0	51,5	51,2	55,1
	Б) від 2-5 років;	68	11,1	7,0	10,0	12,2	51,2	53,4	50,9	47,8	55,7

Проаналізуємо результати показників за п'ятифакторним особистісним опитувальником. Методика має полярні шкали – залежно від того, низькі чи високі бали за певною шкалою визначають спрямованість особистості. Середнє значення для усіх п'яти факторів визначається як -50, тому відхилення навіть на 1 бал для середніх показників

по групі значимим. Загальні середні показники за цими шкалами для усіх подорожуючих є середніми. Більшості, незалежно від групи подорожуючих, більшою мірою притаманні екстраверсія, прихильність, самоконтроль, емоційна нестійкість, експресивність. Водночас найменш емоційно стійкими виявилась група, для якої подорожі є про-

фесією, а найбільш емоційно стійкими – ті, хто подорожують раз на рік. Найменше контролюють себе в експресії групи, для яких туристична діяльність за метою напрому пов'язана із самореалізацією.

Висновки. Проведене емпіричне дослідження показало, що найвищий рівень самореалізації притаманний особистостям, для яких подорожі є частиною роботи (професійної діяльності), а також тим, для яких подорожі є невід'ємною частиною життя. Виявилось також, що найбільш високі та адекватні показники самооцінки властиві людям, які частіше та довше подорожують. Високі показники загального емоційного інтелекту характеризують тих, чия професія пов'язана із туризмом. Ригідність найбільше притаманна подорожуючим початківцям. Найменш виразно ригідність проявляється у тих, хто вважає туризм невід'ємною частиною свого життя. Також виявилось, що особистості, які подорожують завдяки професії, є більш ригідними. Отримані результати стосовно локусу контролю засвідчили: чим частіше людина подорожує, тим сильніше локус контролю зміщується із екстернального до інтернального.

За результатами емпіричного дослідження представлено аналіз особливостей суб'єктивних детермінант самореалізації особистості в туристичній діяльності залежно від умов її здійснення.

Таким чином, суб'єктивні чинники самореалізації особистості, яка подорожує, мають різну виразність залежно

від особливостей здійснення туристичної діяльності, а саме – туризм як професія, часові рамки включення в туризм та подорожі, туризм як невід'ємна частина життя.

Проведений первинний аналіз, що виявив певні тенденції та закономірності суб'єктивних детермінант самореалізації особистості в туристичній діяльності, є основою для подальшого співставлення суб'єктивних та об'єктивних чинників самореалізації особистості, яка подорожує, виявлення їх співвідношення, їх зв'язку із проявами самореалізації особистості, та побудови типології детермінації самореалізації особистості в подорожі, і загалом у дозвільневій діяльності.

Список використаних джерел

1. Ключко В.Е. Самоорганизация в психологических системах: проблемы становления ментального пространства личности (введение в трансперспективный анализ) / В.Е. Ключко // Томск : ТГУ, 2005. – 174 с.
2. Коростылева Л.А. Самореализация в некоторых основных сферах жизнедеятельности и методы исследования / Л.А. Коростылева // Психологические проблемы самореализации личности. – Вып. 2 / Под ред. А.А. Реана, Л.А. Коростылевой. – СПб. : СПбГУ, 1998. – С. 19–33.
3. Кудинов С.И. Функционально-стилевой подход в исследовании самореализации личности / С.И. Кудинов // Наука. Образование. Практика. Сборник материалов региональной межвузовской научно-практической конференции. – Уфа : Восточный университет, 2007. – С. 37–41.
4. Черданцева А.В. Психология путешественника. Изучение личностных характеристик / А.В. Черданцева // Вестник Томского государственного университета. – 2010. – № 333 (апрель). – С. 149–152.

Надійшла до редколегії 01.03.16

Таисия Кириленко, канд. пси. хол. наук, доц.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев
София Павличук, асп.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев

ОСОБЕННОСТИ СУБЪЕКТИВНЫХ ФАКТОРОВ САМОРЕАЛИЗАЦИИ ЛИЧНОСТИ В ЗАВИСИМОСТИ ОТ СПЕЦИФИКИ ТУРИСТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В статье обозначены результаты эмпирического исследования самореализации личности и ее детерминант. Описанные особенности самореализации личности в зависимости от специфики туристической деятельности и степени вовлечения в такую деятельность. Представленный анализ детерминант самореализации личности: эмоционального интеллекта, ригидности, самооценки, локуса контроля и пяти факторов личности.

Ключевые слова: самореализация личности, психологические детерминанты, туристическая деятельность.

Taissa Kyrylenko, Ph.D. in Psychology, Assoc. Prof.

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

Sophiya Pavelchuk, post-graduate

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

FEATURES OF SUBJECTIVE FACTORS OF SELF-REALIZATION, DEPENDING ON THE SPECIFICS OF TOURISM ACTIVITIES

The purpose of the article is to give the reader some information on the results of empirical research of self-identity and its determinants. The article describes the features of self-identity, depending on the specifics of tourism activities and level of involvement in such activities. The article analyzes the determinants of self-identity in tourist activities: emotional intelligence, rigidity, self-esteem, locus of control and five factors of personality.

Keywords: personal self-actualization, psychological determinants, tourist activity.

УДК 159.9.072.316.6

Алла Коваленко, д-р психол. наук, проф.

Євгенія Балака, студ.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ЖИТТЄВІ ЦІННОСТІ ПОДРУЖЖЯ ЯК ЧИННИК ЗАДОВОЛЕНOSTІ ШЛЮБОМ

Проаналізовано рівень задоволеності шлюбом у подружніх парах. Виявлено відмінності у життєвих цінностях чоловіків і жінок. Підтверджено гіпотезу про зв'язок між задоволеністю шлюбом та життєвими цінностями шлюбних партнерів.

Ключові слова: задоволеність шлюбом, життєві цінності, матеріальні цінності, духовні цінності, шкала сімейного оточення.

Актуальність дослідження. Підвищений інтерес до сім'ї та шлюбу обумовлений низкою причин. Третина всіх шлюбів виявляється нежиттєздатною. Питання про зміцнення шлюбу та поліпшення шлюбної структури населення набуває найважливішого державного значення у зв'язку з погіршенням демографічної картини, поширенням різних форм неформального шлюбу. Вирішення таких проблем неможливе без вивчення механізмів внутрішньосімейних стосунків.

Основною складовою соціально-психологічного клімату сім'ї є задоволеність подружжя взаємовідносинами і шлюбом загалом. Задоволеність шлюбом або розглядається як відповідність між існуючим і бажаним, або ототожнюється з суб'єктивно пережитим відчуттям задоволення–невдоволення при оцінці подружжям усіх аспектів шлюбу.

Стан розробки проблеми. Варто зазначити, що проблеми сімейних стосунків та кохання завжди були

© Коваленко Алла, Балака Євгенія, 2016